

Filosofia ja teologia uudessa tilanteessa

Kesällä tulee aina luettua kirjoja, joita talvella ei ehdi katsoa. Viime kesänä haaviin tarttui joukko filosofian yleisesityksiä ja muita aiheeseen liittyviä teoksia. Ajatuksena oli täydentää tietoja ja katsoa, missä nykyään kuljetaan. Yllätys oli melkoinen, kun viime vuosisadan filosofian esittelijät yksi toisensa jälkeen totesivat suuntausten ja koulukuntien suurin piirtein romahtaneen. Kyse oli nimittäin sellaisista filosofian suunnista, joita yleensä on totuttu pitämään kaiken nykyfilosofian perustana – myös teologian puolella.

Esimerkiksi Niiniluodon ja Saarisen toimittamassa teoksessa Nykyajan filosofia tämä näkyi selvästi. Loogisen positivismin ja loogisen empirismin kannattajat totesivat oman virtauksensa olevan kovassa myllerryksessä. Analyytinen filosofia etsii uutta suuntaa, ja sen edustajat sanovat luopuneensa lähes kaikista 1900-luvulla lähtökohtina olleista periaatteista. Toisaalta ns. mannermainen filosofia, joka alkoi fenomenologiana ja kehittyi sitten eksistentiaalismin eri muodoiksi, on kadonnut lähes kokonaan yliopistoista.

Kenttä muuttuu

Filosofian kentällä on nykyään monenlaista väkeä. Sieltä löytyvät eksistentiaalistit, dekonstruktivistit, feministit, analyttisen filosofian uudelleen kehittäjät ja jälkistrukturalistit. Kukin kehittää omia ajatuksiaan toisistaan erillään. Itse asiassa Niiniluodon ja Saarisen kirjassa haetaan mahdollisuuksia yhteyden löytymiseen. Sellaista ei ole pitkään aikaan tapahtunut.

Tällaisessa tilanteessa myös yliopistossa tehtävä teologia joutuu arvioimaan tilannettaan uudelleen. Teologiahan on sitoutunut filosofian eri suuntauksiin hyvinkin voimakkaasti. Esimerkiksi loogisen positivismin hapattamat ajattelijat ajautuvat nyt hieman samanlaiseen tilanteeseen kuin vasemmistolaiset Neuvostoliiton romahdettua. Entinen on mennyt eikä uudesta ole varmuutta. Eksistentiaalistit, joita heitäkkin on tiedemaailmassa runsaasti, taas joutuvat pohtimaan, mihin heidän teologiansa ylipäätään perustuu ja mikä tekee siitä tieteellistä.

Kaikki ei tule tietenkään muuttamaan. Yliopistoteologian sirpaloituminen on yhtä todellista kuin filosofian sirpaloituminen. Vanhat rationalistit kiistelevät yhä luonnontieteellisestä maailmankuvasta, ja myyteistä riisujat etsivät epätoivoisesti psykologistisia vastauksia esillä olevien tekstien takaa. Historismin edustaja edustaa historismia edelleenkin, ja redaktiokriitikko pitää kantansa, vaikka ei uskaltaisikaan enää kirjoittaa redaktiokriittisiä tutkimuksia.

Taitaa vain käydä niin, että nuorempi polvi kävelee vanhojen aatteiden yli. Selkeän esimerkin tästä antaa Maarit Hytösen toimittama uusi synodaalikirja Raamattu ja kirkon usko tänään. Merenlahden ja Thurénin artikkelissa todetaan esimerkiksi, että nykyään ”edistyksen eturintamassa” kulkevat tutkijat puhuvat redaktiokriitikkistä kuin meikäläiset nykynuoret Kekkonen ajasta. Kymmenen vuotta sitten juuri kukaan ei olisi uskonut sellaista.

Teologian oma alue

Pitäisikö teologian sitten seurata filosofiaa? Se on tärkeä kysymys. Todellinen teologia, se, jota saarnataan seurakunnissa, ei ole koulukunnista riipuvainen. Täytyy muistaa, että tieteellinen teologia tai tieteellinen ajattelu pyrkii aina määrittelemään kohteensa rationaalisesti.

Kirkon teologia on sitä vastoin ristin teologiaa. Apostoli Paavali ymmärsi asetelman hyvin verrattuaan evankeliumia aikansa kuuluisaan kreikkalaiseen filosofiaan. Ristin sanoma on järjetön, eikä se ole missään nimessä miellyttävä. Se on hulluutta. Kidutuksesta ja kuolemasta ei seuraa inhimillisen järjen mukaan mitään hyvää. Apostolien väite, että Kristuksen kuolema tuottaa anteeksiantamuksen synneistä, on tavalliselle ihmiselle vailla mieltä.

Tämän lähtökohdan muistaminen asettaa meidän aikanamme tapahtuvat filosofian murrokset oikeaan suhteeseen teologian kanssa. Vaikka on niin, että akateemisessa teologiassa on odotettavissa merkittäviä muutoksia ja koulukuntien vaihtumisia, niillä ei ole juuri merkitystä varsinaiselle kristilliselle teologialle. Mikään inhimillinen päättely ei tule koskaan vaatimaan, että Kristuksen pitäisi kuolla meidän edestämme. Sen kertoo ainoastaan Jumalan ilmoitus.

Filosofia pyrkii usein ohjaamaan teologiaa, mutta teologian syvin olemus on sen tavoittamattomissa.

Timo Eskola